

Відгук
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора Жили Світлани Олексіївни
про дисертацію Шуляра Василя Івановича
«Теоретико – методичні засади сучасного уроку української літератури в
основній і старшій школі»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська
література)

Актуальність теми дисертації.

Актуальність дослідження безперечна, оскільки зумовлюється необхідністю докорінного вдосконалення літературної освіти, що має позитивно впливати на розвиток як окремої молоді особистості, так і всього суспільства. Проблема теоретико – методичних засад сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі вельми актуальна для постімперської теорії та методики навчання. Розглядаючи це питання, автор не вдається до політичного доктринерства й не вписує його в наперед укладену ідеологічну схему, а подає філософські й психолого-педагогічні засади, культурологічні та літературознавчі складові сучасного уроку української літератури, які допомагають формувати в учнів цілісну художню картину світу, концентрують внутрішні духовно-емоційні смисли й цінності й одночасно служать могутніми засобами трансляції й комунікативного обміну.

Опоноване дисертаційне дослідження цікаве й важливе тим, що розглядаючи проблему теоретико-методичних засад сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі, воно вписує її в наукову компетентісно-діяльнісну парадигму. Дисертант самостійно розробив теоретико-методологічні засади сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі, окреслив систему роботи вчителя-словесника в означеному напрямі, удосконалення яких детермінується зміною парадигми освіти в напрямі демократизації, гуманізації, інтеграції та глобалізації освіти.

За методикою Шуляра В.І., сучасний урок української літератури є своєрідним культурним кентавром, який об'єднує, зв'язує, синтезує ціннісно-духовний зміст з чіткою й точною науковою методологією.

Дисертація характеризується різноманітними підходами, які органічно сплавляються в струнку й оригінальну авторську концепцію, за якою конструювання сучасного уроку української літератури потребує переорієнтування процесу навчання зі знаннєвої парадигми до компетентісно-діяльної у формуванні особистості учня – читача, здатної мислити творчо, саморозвиватися й адаптуватися в синергетичному світі.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційне дослідження Шуляра В.І. виконано відповідно до тематичного плану наукової роботи лабораторії літературної освіти Інституту педагогіки НАПН України за проблемою «Зміст і методика навчання української літератури на

засадах компетентісного підходу в основній школі (реєстраційний №011 2 U 000 239), а тему дисертації затверджено Вченою радою вишу та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук України (протокол №3 від 27.04.2010).

Структура і зміст дисертації. Шуляр В.І. послідовно дотримується принципу системного комплексного вивчення уроку української літератури у взаємодії всіх його складових частин, що надає дисертаційному дослідженню чіткої структурованості, логічної продуманості та завершеності. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти містких розділів і висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. У вступі автор послідовно викладає актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мету і завдання дослідження, об'єкт, предмет, методи й експериментальну базу дослідження, новизну та інші його компоненти, які показують новаторський підхід до розкриття поставленої наукової проблеми, апробацію результатів дослідження.

У першому розділі визначаються методологічні засади сучасного уроку української літератури. Із чотирьох підрозділів першого розділу, на нашу думку, вигідно вирізняється перший – «Філософсько-освітні передумови сучасного уроку української літератури», у якому чітко прописуються філософсько-освітні засади основної форми вивчення літератури: філософія педагогічної дії; урахування антропологічних норм, дитино- (читацько/тексто) центризму; діалогізація стосунків суб'єктів уроку із художнім твором, автором, читачами; синергетична парадигма (аксіологічна, акмеологічна, компетентнісна, діяльнісна та читацько-центрична складові).

Другий розділ дисертації присвячується теоретико-методичним характеристикам сучасного уроку української літератури. Компетентнісно-діяльнісну форму вивчення літератури автор розглядає як методичну систему, а компетентнісно зорієнтовану педагогічну (едукативну) ситуацію як основу сучасного уроку української літератури, вирізняє такі основні категорії уроку: «структура», «тип», «вид», «типологія», подає цікаву структурну модель компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури (с.129 дисертації, рис.2.3), архітектоніку та структуру компетентнісно-діяльнісного уроку літератури (с.130 дисертації, рис. 2.4), порівняльну таблицю складових уроку літератури за дидактичним і методичним векторами (с.131 дисертації, рис. 2.5).

Модель може слугувати основою для впорядкування дій суб'єктів КДУУЛ, програми вивчення літературної теми учнями – читачами та їхньої реалізації в конкретних ситуаціях. За моделлю можна чітко відстежити дії учнів-читачів для досягнення свого результату – бути компетентним читачем та словесника, який у фасилітативному просторі здійснює організацію пізнавальної діяльності школярів, ураховуючи його траєкторію розвитку, можливі лінії співпраці/взаємодії як оптимальні й ефективні.

Відрадно, що дисертант урахував змістові лінії літературної освіти у структурі сучасного уроку, підготував для вчителів методичні рекомендації для реалізації державних стандартів літературної освіти під час моделювання

сучасного уроку літератури, які сприяють оптимальному й доцільному відбору змістових ліній літературної освіти, допомагають будувати співпрацю суб'єктів заняття за обраними компетенціями. Ціннісна, літературознавча, культурологічна, компаративна змістові лінії літературної освіти (комунікативно-мовленнєва і діяльнісно-організаційна викликані потребами практики) та компетентнісний підхід стають основою компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури.

У третьому розділі «Технологія конструювання сучасного уроку української літератури за компетентнісно-діялісною парадигмою» досліджено специфіку конструювання компетентнісно-діялісного уроку української літератури в умовах безпрофільного навчання та профільної диференціації; подано технологію проведення компетентнісно-діялісного уроку як системи варіативних планувальних дій суб'єктів літературної освіти для досягнення особистісно планового кінцевого результату із залученням людських, матеріальних, віртуальних ресурсів в умовах аксіологіко-літературознавчої, методико-технологічної, просторово-часової, суб'єктно/об'єктної синергії; розроблено навчально-методичні моделі сучасного уроку української літератури, їхні особливості в основній і старшій школі й виявлено об'єднувальні підходи: особистісно зорієнтований, читацькоцентричний, компетентнісний і діялісний. Цей найбільший за обсягом розділ дисертації (132 сторінки) містить чимало цікавих алгоритмів: алгоритм вивчення художніх творів у 5-7 класі; алгоритм вивчення художніх творів у 8-9 класі; алгоритм вивчення художніх творів у 10-11 класі, алгоритм побудови компетентнісно-діялісного уроку української літератури; багато продуктивних педагогічних ідей, які втілюють словесники не тільки експериментальних шкіл Миколаївської, Полтавської, Кіровоградської, Херсонської, Донецької, Івано-Франківської, Закарпатської, Волинської, а й інших областей України.

Четвертий розділ дисертації присвячено інноваційній діяльності суб'єктів сучасного уроку української літератури, у якому розкрито її сутність, обґрунтовано педагогічні умови, які сприяють розвитку методичної компетентності вчителів й ефективності співпраці суб'єктів сучасного уроку української літератури, визначено напрями інтеграційних процесів у системі літературної освіти школярів, виокремлено типи уроків української літератури на засадах інтеграції; запропоновано методику побудови заняття з літератури з використанням аудіовізуальних і відеоматеріалів, мультимедійних засобів, медіа текстів; розроблено типологію уроків інформаційно-комунікаційних технологій за домінуюльним методом у системі літературно-мистецької освіти учня-читача як адаптивно-новаційну та модифіковано-інноваційну; прокласифіковано форми і методи організації навчання із використанням інформаційних технологій у системі уроків української літератури; розроблено модель інклюзивної освіти та інклюзивно-дистанційного уроку (заняття) для дітей з обмеженими можливостями в системі літературної освіти.

Відзначаємо, що дисертант упродовж багатьох років здійснював формування інноваційної культури вчителів-практиків і майбутніх фахівців освітньої галузі «Мови і літератури» шляхом реалізації проектів: «Заслужений освітянин Миколаївщини» (з 2005 р.), «Інтелектуали України – творчому вчителю» (з 2005 р.), «Імена МДУ: філологи» (з 2003 р.), Філологічні студії для вчителів-«практиків», «Професійно-фахові студії для філолога» (з 2008 р.), Філолого-краєзнавчо-культурологічний проект-конкурс «Стежками долі Шевченка» (з 2009 р.). Автор дисертації зініціював Всеукраїнський конкурс «Урок літератури – 2003», а в Положення про конкурс закладено основні аспекти моделі сучасного уроку літератури, які впродовж майже 10 років дослідник апробовував та вдосконалював. Для молодих колег і майбутніх філологів організовано конкурс «Урок літератури – дебют» (за 6 років проведено понад 80 уроків).

Відрядно, що саме вчителі були експертами технологічних моделей компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури й активними учасниками впровадження їх у практику загальноосвітніх закладів.

П'ятий розділ – це вже апробація засобів конструювання компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури в основній і старшій школі; тут розкрито методику розроблення засобів сучасного уроку, подано хід розвитку готовності словесників до конструювання моделі заняття, показано результати експериментальної роботи, вибудовано систему методичних вимог щодо впровадження компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури. У п'ятому розділі вміщено досконалу «Структурну модель методичної компетентності вчителя до конструювання компетентнісно-діяльнісного уроку літератури» (с.364 дисертації, рис. 5.1.) і «Модель управління розвитком методичної компетентності вчителів з конструювання компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури» (с.637 дисертації, рис.5.2).

Дисертант забезпечує дисертаційну роботу потужною експериментальною базою. В експериментально-дослідній роботі задіяно 2804 особи! (682 учні 5-11 класів, із них 342 в експериментальних і 340 – в контрольних групах, 1066 учителів української літератури та 1056 експертів) Донецької, Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Херсонської областей (охоплено 8 областей України!). Автор не тільки керує дослідним проектом, а й сам стає експериментатором і здійснює масштабну спробу систематизації методичних пластів (жил) і розтлумачення педагогічних явищ, пов'язаних з теоретико-методичними засадами сучасного уроку літератури в основній і старшій школі. До честі нашого дисертанта відносимо його негерметичність, відкритість, публічність.

За темою дисертаційного дослідження ним запроваджено спецкурс «Сучасний компетентнісно-діяльнісний урок літератури: технологія підготовки та аналізу»; проведено спецсемінари, тренінги, майстер-класи: «Технологія конструювання моделей компетентнісно-діяльнісного уроку літератури», «Засоби оцінювання навчальних (літературних) досягнень учня-

читача». Доводилося й нам чути від аспірантів: «Поїдемо до Глухова на науково-практичну конференцію, бо там Шуляр В.І. буде проводити майстер-клас...» До речі, його тренінги й майстер-класи високо оцінені науковцями, методистами й учителями України (див. відгуки на майстер-клас в журналі Українська література в загальноосвітній школі. – 2013. - №4 (автор Тетяна Дятленко, м.Глухів; газеті «Учитель». – 2012. – 12 листопада, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди; автори: К.Голобородько і В.Саган та інші).

Дуже добре, що в період формувального експерименту організовано роботу з навчальними закладами України (Чернігівська, Сумська, Донецька, Закарпатська, Полтавська, Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська) як учасниками апробації технологічних моделей компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури (прочитано серію лекцій, проведено тренінгові заняття, здійснено моделювання ситуацій заняття відповідно до обраного типу).

Учителі експериментальних навчальних закладів одержали методичні рекомендації й навчально-методичні посібники дисертанта, а в режимі інтернет-спілкування проведено консультування, дано письмові відповіді на запитання щодо впровадження й реалізації тієї чи іншої моделі уроку літератури.

Вражають високі результати експериментально-дослідного навчання; рівень методичної компетентності вчителів літератури помітно підвищився (в експериментальних групах збільшилася кількість словесників з творчим рівнем на 17% і конструкторським рівнем на 20%. Результати формувального експерименту підтверджено збільшенням кількості учнів ЕК з високим і достатнім рівнями літературних досягнень на 21% порівняно з констатувальним етапом. Учні-читачі зацікавлено сприймали моделі уроків й були активними суб'єктами літературних діалогів і полілогів.

Узагальнення отриманих результатів дослідження підтвердило достовірність концептуальних положень висунутої гіпотези й ефективність розв'язання поставлених завдань.

Стверджуємо, висновки до п'яти розділів дисертації є повними, змістовними. Загальні висновки чіткі, вичерпні, відповідають меті й завданням роботи, послідовно й логічно підсумовують проведене дослідження, узагальнюють положення кожного із розділів. Вони є повними, розлогими й аргументованими. Важливою є увага автора до виділення перспективних напрямів дослідження теоретико-методичних засад сучасного уроку української літератури (с.398 дисертації), яка ще раз підтверджує, що дисертація є завершеним цінним науковим проектом.

До роботи подано достатньо й добре дібрану джерельну базу, усього 668 текстів – багатство матеріалу вражає й засвідчує комплексність аналізу досліджуваної проблеми та інтердисциплінарні підходи.

До дисертаційного дослідження запропоновано змістовні додатки окремим томом (понад 300 сторінок).

Результати наукових досліджень, за якими здобувач захистив кандидатську дисертацію 2004 року в Інституті педагогіки АПН України (м.Київ) «Підготовка майбутнього вчителя літератури до конструкторсько-технологічної професійної діяльності», не винесено на захист докторської роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Усі наукові положення дисертаційної роботи, які виносяться на захист, є достатньо обґрунтованими. Умотивованими є всі висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації. Так, скажімо, положення про урок української літератури як методичну систему, яку треба осмислювати й інтерпретувати з позиції синергетики, є теоретично обґрунтованим. Автор дисертації спирається на концептуальні засади синергетики як «міждисциплінарного поля дослідження», закладені В.Вернадським, І.Пригожиным, Г.Хакеном, виокремлює ті підвалини синергетичної парадигми, які допомагають йому вибудувати сучасний урок як систему, наприклад, оптимізування діалогу культур і діалогу освітніх систем, які дисертант урахуватиме для типологічної класифікації, змістової й процесуальної складової занять і під час розроблення технологічних моделей уроків літератури та інші.

Шуляр В.І. постійно звертається до системного підходу як загальнонаукової методології. Зараз важко назвати будь-яку царину знань, де б тою чи тою мірою не підходили до принципів системності. Автор розглядає урок як систему й аналізує його системними методами. Уведення дисертантом системних методів у теорію та методику навчання (українська література) – процес бажаний і давно очікуваний.

Достовірність та наукова новизна здобутих результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях. Високо оцінюємо новизну наукових положень дисертаційного дослідження Шуляра В.І., яка полягає в тому що вперше урок як методичну систему осмислено й інтерпретовано з позицій синергетики; *розроблено* компетентнісно-діяльнісну стратегію сучасного уроку української літератури, алгоритм його побудови, етапи і компоненти; *визначено* складники структури уроку літератури (атрибутивна, констатувальна й описова) з позицій системного і технологічного підходів у співвіднесенні зі структурою процесу навчання; *запропоновано* модифіковано-новаційну класифікацію уроків літератури за метою літературної освіти, за типом літературознавчого матеріалу, за домінуючим методом на засадах інтеграції (інклюзивно-дистанційне заняття; інтернет-урок із літератури); *подано* критерії оптимального вибору методів, прийомів і технологій для підготовки й проведення уроку (заняття); *розроблено* технологічні моделі для конструювання компетентнісно-діяльнісного уроку й *обґрунтовано* їх доцільність в основній і старшій школі; *створено* модель управління розвитком методичної компетентності вчителів з конструювання компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури (КДУУЛ); *сконструйовано* моделі вивчення літературної теми її суб'єктами з використанням електронних програмних засобів (ресурсів); *з'ясовано* місце

електронних програмних засобів (ресурсів) під час вивчення літературної теми її суб'єктами; *ураховано* використання міжпредметних зв'язків із різних освітніх галузей («Мови і літератури» – мовленнєва лінія, «Мистецтво» – культурологічна змістова лінія, «Технології» – інформаційно-комунікаційний компонент) у єдності з позакласною діяльністю; *визначено* динаміку готовності вчителів до конструювання моделей сучасного уроку української літератури як методичної системи та критерії оцінювання навчально-методичного контенту КДУУЛ; *експериментально* перевірено ефективність технологічних моделей сучасного уроку літератури й моделі управління розвитком методичної компетентності вчителів із конструювання компетентнісно-діяльнісного уроку української літератури в основній і старшій школі та розроблених навчально-методичних моделей.

Удосконалено структурування планувальної діяльності суб'єктів літературної освіти; модель співпраці суб'єктів КДУУЛ з урахуванням змістових ліній освітньої галузі «Мови і літератури»; *розмежовано* наукові терміни «методика» і «технологія» з позицій ноосферної освіти; *виокремлено й уточнено* ключові поняття з урахуванням специфіки методики навчання літератури: «компетентнісно-діяльнісний урок літератури», «педагогічна (едукативна) ситуація уроку літератури», «електронний конструктор уроку української літератури», «пакет засобів для навчальних і методичних дій суб'єктів уроку (заняття) літератури», «технологічна картка уроку (заняття) літератури», «тематична картка уроку (заняття) літератури для учня-читача», «інтегрований / інтегративний компетентнісно-діяльнісний урок літератури», «інклюзивно-дистанційне заняття з літератури».

Подальшого розвитку набули: 1) методична думка про розроблення моделей сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі за компетентнісним і діяльнісним складниками, що зумовлює методичну компетентність вчителя-словесника з конструювання занять; 2) технологічні аспекти уроку (заняття) за компетентнісно-діялісною стратегією співпраці суб'єктів літературної освіти з урахуванням передового педагогічного досвіду.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у: встановленні сутності філософсько-освітньої методології щодо конструювання компетентнісно-діялісного уроку української літератури (КДУУЛ), розкритті його наукових засад за змістовими лініями освітньої галузі «Мови і літератури»; визначенні концептуальних ідей уроку літератури з позицій сучасної методики та технологізації освітнього середовища; обґрунтуванні компетентнісно-діялісного й технологізованого підходів до конструювання моделей сучасного уроку української літератури; теоретичному обґрунтуванні технологічних моделей, у яких означені підходи реалізуються; розмежування наукових термінів: «методика» і «технологія», «тип-вид», введенні і розтлумаченні понять з урахуванням специфіки методики навчання літератури: «компетентнісно-діялісний урок літератури», «педагогічна (едукативна) ситуація уроку літератури», «електронний конструктор уроку української літератури», «пакет засобів для навчальних і

методичних дій суб'єктів літературної освіти», «інтегрований/інтегративний компетентісно-діяльнісний урок літератури», «інклюзивно-дистанційне заняття з літератури».

Дисертаційне дослідження Шуляра В.І. має характер як теоретичний, конструктивно-творчий, так і практичний. Високо оцінюємо практичну цінність дослідження, яка полягає в системному забезпеченні діяльності суб'єктів літературної освіти в основній і старшій школі; підвищенні ефективності уроків української літератури за компетентісно-діялісною стратегією з урахуванням змістових ліній галузі «Мови і літератури»; у використанні електронних програмних ресурсів на етапі планувальної діяльності її суб'єктів. Розроблено й апробовано низку навчальних засобів (технологічні моделі до різних типів уроку, електронний конструктор уроку, технологічна і тематична картки для суб'єктів уроку, модель картки для формування літературної компетентності учня-читача), науково-методичні посібники та методичні рекомендації. Матеріали наукового дослідження можуть бути використані в процесі розробки програм курсів із методики навчання літератури для майбутнього вчителя літератури та в закладах підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Їх доцільно враховувати під час розроблення навчально-методичних моделей уроків літератури для основної і старшої школи, а також під час проведення спецкурсів і спецсемінарів для словесників у ВНЗ.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Повністю підтримуючи дисертаційне дослідження Шуляра В.І., висловлюємо деякі зауваження та побажання:

1. Перший розділ дисертаційного дослідження переповнено науковою інформацією, яка не завжди ефективно використовується автором для розв'язання проблеми методологічних засад сучасного уроку української літератури.
2. У підрозділі четвертому «Етапи розвитку методичної думки про сучасний урок української літератури» першого розділу дисертації «Методологічні основи сучасного уроку української літератури» не варто посилається на підвалини класно-урочної системи Давньої Греції й захоплюватися дослідженням російського методиста М.Кудряшова.
3. Зорієнтованість на застосування конструктора уроку літератури може розцінюватися як позбавлення вчителя вияву його творчого потенціалу та врахування ним літератури як мистецтва слова.
4. Недостатньо переконливими є окремі типи пропонованих моделей уроків літератури, скажімо, настановчо-мотиваційний.
5. Потребує уточнення й визначення поняття «сучасний урок літератури» і його хронологічний компонент «сучасний компетентісно-діялісний».
6. Недостатньо розкрито й розведено поняття «новація» та «інновація» та змістове наповнення назви класифікації «модифіковано-новаційна».

7. Відзначаючи грамотність дисертанта, уміння логічно викладати свої думки, користуватися науковим стилем, радимо не вживати у майбутньому росіянізми:

- Включає, включення, включав (с.11, 12,13, 14, 15, 19, 31, 32, 33, 35 автореферату й с.34, 78, 84, 157, 187 дисертації). Слова включає в українській мові немає, замість нього треба відповідно до контексту використовувати слова: містить, має, уведені.
- Протиріччя (с.27 дисертації), а треба суперечності.
- Канцеляризм даний (с.157 дисертації).

Висловлені зауваження й побажання мають дискусійний характер й суттєво не впливають на високий рівень дисертаційного дослідження Василя Івановича Шуляра.

Відповідність автореферату змісту дисертації. Автореферат достатньо повно відображає зміст дисертації та її основні теоретичні положення. В авторефераті розкрито основні результати, отримані в процесі дослідження, ступінь новизни та висновки. Дисертація та автореферат оформлені за всіма вимогами.

Оцінка публікацій. Шуляр В.І. автор 275 публікацій. Основні теоретичні положення та результати експериментальної роботи висвітлено в 67 наукових і науково-методичних дослідженнях, у тому числі 5 монографіях (2 в співавторстві), 18 посібниках (7 у співавторстві), 34 статтях у фахових виданнях України (4 у співавторстві), 8 статтях зарубіжних видань, 1 словнику (у співавторстві), 1 електронному програмному засобі.

Загальний обсяг публікацій, зазначених в авторефераті – 169,88 друкованих аркушів, (монографії – 74,6 др.арк.; посібники – 86,37 др.арк., статті – 8,91 др.арк.

Словесники України вже добре обізнані з оригінальною методикою Шуляра В.І., схвально оцінено учителями, методистами, науковцями одноосібні монографії: «Сучасний урок української літератури: теорія, методика, технологія» (2012), «Сучасний урок української літератури» (2014), «Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання» (2010), навчальні підручники й посібники:

«Вивчення літературної теми: методика і технологія (за творчістю П.Куліша і Марка Вовчка), 2010;

«Методична лоція: бібліографічний путівник учителя літератури» (2008);

Урок літератури в умовах 12-річної школи: 5-9 класи: практико-орієнтована монографія» (2008).

Публікації Шуляра В.І. за темою дисертаційного дослідження відзначаються науковістю, цілісністю, оригінальністю, переконливістю, методичною новизною, цікавістю.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

Є всі підстави вважати, що дисертація «Теоретико-методичні засади сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі» яскраво вписується у ті реформаційні процеси в нашій освітній галузі, які

спрямовуються на досягнення рівня найкращих світових стандартів, а її методика допомагає закладати підвалини нової парадигми літературної освіти. Робота є самостійним, структурно завершеним, цілісним, новаторським, теоретико-експериментальним дослідженням, і свідчить про розв'язання важливої наукової проблеми в теорії та методиці навчання. Вона відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567, а її автор Шуляр Василь Іванович заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська література).

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри української мови
і літератури Чернігівського національного
педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

 С.О. Жила

Підпис професора С.О. Жили засвідчую
Начальник відділу кадрів Чернігівського
національного педагогічного університету
імені Т.Г. Шевченка

Л.Ф. Лук'яненко